

מנהגי חודש אלול / סימן קכ"ח

כשהייתי ילד – סיפר הרה"ק ר' משה מקוברין זיע"א – שחקתי עם ילדים פעוטים בני גילי. גערה בי אחותי הבכירה, האם גם בימים אלו של חודש אלול אתה משחק? הרי אלול היום ואף הדגים שבים רועדים מפחד. לשמע הדברים אחזתני רעדה עצומה ונתחלחלו מעי, ועד היום הנני זוכר היטב וחש באותו פחד . . . וכבר המליצו הקדמונים (השל"ה ועוד) את הפסוק: "אריה שאג מי לא ירא" (עמוס ג' ח') ארי"ה – אלול ראש השנה יום כיפורים הושענא רבה – ימים המעוררים היראה בלב האדם.

לפניכם ציטוטים ומובאות והוספות ממקורות שונים למנהגי חודש אלול המופיעים בקצור שולחן ערוך סימן קכ"ח. קראו אותם ואח"כ השלימו את הסיכומים בעזרת הקיצוש"ע.

סעיף ב':

המנהג – שמראש חודש אלול עד סוף החודש מלבד ערב ראש השנה

הטעמים לדבר:

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____

זמן התקיעה:

ורמז לתקיעות בחודש אלול

ואין תוקעים ב _____

מדוע?

- א. _____
- ב. _____

■ המנהג הקדום והעתיק ביותר שיש לו מקורות בחז"ל לחודש אלול, הוא תקיעת שופר. "הטור" מתבטא על כך "שהתקינו חז"ל שיהיו תוקעים בר"ח אלול . . . וכל החודש". **הטעם לתקיעת שופר** מובא ב"פרקי דרבי אליעזר" והעתיקהו הראשונים - הרא"ש, הר"ן ועוד: **בר"ח אלול עלה משה בהר סיני לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה – משה עלה להר. כדי שלא יטעו עוד אחר ע"ז (וכמו שחטאו בעוון העגל) . . . והקב"ה נתעלה באותו שופר, ולכן התקינו חכמים שיהיו תוקעים בר"ח אלול בכל שנה ושנה".**

■ שני טעמים עיקריים נאמרו בטעם התקיעה בכל ימי חודש אלול, וכך דרש המהרי"ל – אבי מנהגי אשכנז: משנכנס אלול מרבים בתשובה. . . וסמך לדבר "ומל ה"א את לבבך ואת לבב זרעך" . . . לכן תוקעים להזהיר העם לתשובה . . . משל למלך שבא לצור על העיר . . . הצופה על המגדל כשרואה החיילות באים על העיר, דרכו להריע ולתקוע, להזהיר העם שיהיו עומדים על משמרתם.

טעם נוסף: "כדי לערבב השטן" שלא ידע מתי יום הדין.

■ ועוד רמז בזה, שהרי כתב ה"בית יוסף" בשם הגאונים, שמזמור ק"נ בתהילים שיש בו י"ב הלולים הם כנגד י"ב חודשי השנה, וא"כ "הללוהו בתקע שופר" – ההילול הששי מכוון כנגד חודש אלול שהוא הששי, ומכאן רמז לתקוע בכל חודש אלול.

סעיף א'

המנהג שבכל ימי אלול מרבי

ו _____
רמז לדבר
"א _____ ל _____ ו _____ ל _____"
"א _____ ל _____ ו _____ ל _____"
"א _____ ל _____ ו _____ ל _____"

סעיף ג'

נוהגים _____

טעם לדבר:

■ בימי אלול ימי הרצון מרבים בהידורי ובדקדוקי המצוות, נהגו אנשי מעשה לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות שלהם, וכל בדק בשאר מצוות יתקנו. (קצור שולחן ערוך ומטה אפרים) ר' אליהו איתמרי בעל "שבט מוסר" מספר שמנהגו היה לקיים בפועל כל מצוות עשה ולדוג': בענין כתיבת ס"ת הייתי מגיה איזה אות מס"ת . . . ובענין לעקור ע"ז, הייתי הולך אצל בעת ע"ז ומאבד מהכותל איזה דבר. . . "

■ "הרגיל בתהילים דוחה כל מיני פורעניות ופגעים רבים מעליו ומעל בני ביתו ומשפחתו וכל דורו" (אלף המגן).

"מטה אפרים" מביא את המנהג שכך היה בדורו: "נוהגים שבכל יום של ימות החול של אלול . . . אומרים בציבור אחר התפילה עשרה מזמורי תהילים ומתכוונים לגמור שני פעמים עד ר"ה והוא עולה כמין כפ"ר". היו שהוסיפו באמירת המזמורים, בצאנו אמרו י"ח מזמורים בכל יום וביום השישי השכימו לפני שהאיר היום וגמרו לפני התפילה כל ספר תהילים. "וכל המרבה לבקש רחמים זכות הוא לו" (לשון ה"טור")

סעיף ב'

נוהגים _____

טעם לדבר:

■ המהרי"ל מביא דוגמאות לניסוח ברכה במכתבים: "לשנה טובה תכתב ותחתם", "תולה ארץ על בלימה ייטיב לך החתימה" בעל ה"לקוטי מהרי"ח" מביא רמז נאה עפ"י הפסוק "וישאלו איש לרעהו לשלום" – ר"ת אלול. והגה"ק ממונקאטש מביא בספרו "דברי תורה" בשם ר' שלמה מדאלינא על התפילה "וכל מאמינים שהוא עונה לחש" – מה שמלחשים ומברכים בניי חד לחבירו.

לפי ה"חוות יאיר" גם כשנפרד אדם מחברו ולא יראהו עוד עד ר"ה – נהגו שאומר לו "לשנה טובה תכתב" וזה אומר לו: "גם אתה".

גם מנהג זה מובא בסעיף ב' כשכותב

_____ או כשנפרד _____

ירמוז _____

רמזים לדבר:

א. _____

ב. _____

ועוד מסעיף ב'

נוהגים לומר _____

מר"ח אלול עד _____

כל יום אחרי _____

הטעמים לדבר:

א. _____

ב. _____

■ "הא לך יסוד גדול: כל האומר מזמור זה (כ"ז) מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה, ואפילו גזירה רעה נתונה על האדם משמים יכול לבטלה ומבטל מעליו כל הקטגורים ושטנים. . . ומבטל מעליו כל גזירות רעות וקשות ויוצא בדימוס זכאי בדין.

■ טעם נוסף מעבר למובא בקיצוש"ע ובמטה אפרים, הוא כי בפרק זה נאמר הפסוק: **לולא** האמנתי לראות בטוב ה' . . . " ולולא – בהיפוך אותיות – **אלול**.

ועוד רמז נפלא מובא בספר "שער אפרים", אותיות לול"א הם אותיות אלול"ל לאחור ולא לפנים, כי כמו שהצבי רץ ומחזיר פניו לאחוריו כמו"כ האדם שהוא רץ בכל השנה כסוס שוטף במלחמה צריך בזה החודש להחזיר פניו לאחוריו ולהשגיח בכל מה שפגם בכל השנה.

עיינו בסעיפים ה' ו' ז' ח'

המנהג שייך לימים שלפני ר"ה, מיום ראשון

שלפניו, לפחות מדוע?

א. _____

ב. _____

מתחילים דווקא ביום ראשון, במוצאי שבת,

ומדוע? _____

■ התפשט המנהג בהרבה מקומות להקדים ולהרבות בתפילה... ולהעיר השחר בסליחות, כדי שיהיו מחשבותיהם זכות ונקיות בהגיע היום, יצא אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושה (המאירי)

■ כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת ואמרינן בגמרא: שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות . . . אלא מתוך שמחה של מצוה (לקט יושר)